

ben, amely indokoltá teszi a mesterség gyakorlásán kívül az írásmű megjelenését is. Hosszura nyulnék, ha az öt novella tárgyi és témabeli körét itt vázolnám, a kitűnő fiatal író érdeklődési köre mondhatnám univerzális. Hogy a tárgyi valóság rovására még talán terjedelmes, bár nem indokolatlan érdeklődést mutat mesterségének, az írás rejtett titkainak feltárási lehetőségei iránt, az aféle előjáték. Ugy is veheti az olvasó, hogy az író bizalmatlansággal viseltetik anyaga iránt, jól ismeri a mesterség veszélyeit és végső fokon tisztában van az olvasó indulataival. „Nem vagyok olyan jóban az olvasóval és nem bizom benne annyira, hogy kommentár nélkül merném hagyni történeteimet“ — mondja a kötet utolsó novellájában, módszerének mintegy magyarázatképpen. És írói magatartását kihangsúlyozva, egy lappal arrább így folytatja tovább: „Nincs igaza annak, aki hazudik, aki áltat, aki megelégedett és aki, ha csak egy percre is, feledtetni akarja az emberiséggel a kínos igazságot.“ Ezen a széles, erkölcsi és mesterségbeli értékében nem is kétséges biztosságú talapzaton áll és szemlélődik az író, olyan talapzat ez, amelyről a szemlélődésen kívül harcolni is lehet. Méltó harcot lehet folytatni a jó és a rossz ellen, az átkos okosság ellen éppúgy, mint a romboló ostobaság ellen, az egész világ ellen végső fokon, ami nem tartozik az író utolsó feladatai közé. Ily vértezettal, ily aspirációkkal és ily kötelességtudás birtokában még a nagyság megkülönböztetett elkülönülését is vállalhatja az író, hiszem is, hogy Goda Gábor ezt vállalni is fogja. Rajta mulik ugyanis, hogy már bemutatott képességének birtokában kitűnő írón kívül nagy író is legyen.

Reményik Zsigmond

C. F. WEISKOPF: DIE VERSUCHUNG (Roman. Verlag Oprecht Zürich.)

Szerző legújabb regényének pár pompás oldalát mutatjuk be a következőkben olvasóinknak. (M. E.)

Tompán, mint mozsárlövések, dördülnek el a nagydob első basszusai, majd ropogó sortűzhöz hasonlóan a dobpergés, aztán a trombiták recsenése, a cintányérok csörömpülése és a sípok sivitása — a katonazene egész csatazaja.

— A Fuhsel-zenekar! — kiáltja Klaus Lizzynek. Kétszer kell a nevet megismételnie, amíg végre Lizzy megérti és még akkor is azt hiszi, hogy Klaus tréfál.

— Nem, — mondja Klaus, — tényleg ez a neve!

A terem bejáratától a szónoki emelvényig keskeny utat tartanak szabadon; két sor kiválasztottan magistermetű S. A. legényből áll a sorfal.

A bejárásnál és az emelvélynél most fekete egyenruhák bukkannak fel. — S. S. a testőr-gárdából — magyarázza Klaus, — most mindjárt megkezdődik!

Kivülről behatol az első sokhangú kiáltás: Hei!!!

A zenekar áttér az éppen játszott darabról a *Badeweiler Marsch*-ra, Hitler kedvenc indulójára. Lént a teremben mind felemelkedtek a helyükről és köröskörül is felállnak az emberek. A terem közepén keresztül S. A. csapat menetel döngő léptekkel és kibontott horogkeresztes zászlókkal. A karok magasba lendülnek. Mint a hullámverés csapódnak fel a Heil-kiáltások és csak akkor ülnek el, mikor a zászlóosztag az emelvényt elérte és széles félkörben elhelyezkedett a szónoki emelvény körül; eleven kulissza, barna, vörös, fekete és fehér.

A zene tuszt játszik. A szónoki emelvény mögött egyszerre csak egy férfi áll. Lizzy észre sem vette, hogyan került oda. Felemelt karral üdvözlöi a gyülekezetet, élénk gesztusokkal csitítja a tetszészajt és be-

szédbe fog: — Párttársak, német férfiak és asszonyok! — Csend támad. A szónok egészen az emelvény széléig jön előre. Szokatlan, hogy alacsony és törékeny, nem is hinné az ember, hogy ez a természet betöltő erőteljes, sötét színezetű hang az övé. Lizzy élesebben veszi szemügyre. A feje túlnagy a törzshöz és a homlok túlnagy a fejhez képest, sántit is valamelyest.... és egyáltalán olyan a külseje, mint az orvosé az első emeleten, csak sötétebb, mint Danziger és méginkább a kezével beszél.

— A doktor! — kiáltja Klaus. Az emberke már végzett is és hátralep. Másik, magasabb és tömzsibb áll most az emelvényen, sápadt, fekete hajcsomó csüng a homlokába, karja a mellén összefonva, tekintete me-reven előreszegezve, Hitler. A zene újabb tuszt recsent, erősebben és hosszabban. Megint mindnyájan felugrálnak, a karok megint a magasba vágódnak, megint fülsiketítő zajjá olvadnak össze a kiáltások: Siegheil! Siegheil! Siegheil!

Asszonyhangok sápitoznak, virágok repülnek a levegőbe és a kiáltásokba pattogó tapsolás, tompán dübörgő lábdobogás vegyül.

Lizzy mélyen csodálkozva látja, hogy a körülötte lévők arca elváltozik. Az elégedetlenek, a hajótöröttek, a megtaposottak, a sikertelenek arcai ezek, keskeny ajkak, fénytelen szemek, keserű, irigységteli ráncok. De most átszellemült várakozás szállja meg őket: most, rögtön kinyilatkoztatja nekik ott lent ez a férfi, hogyan lehetnek egy csapásra nagyok, erősek, szerencsések és sikeresek...

Lizzy Klausra tekint. Feszesen és sugárzó arccal áll mellette. Észreveszi a tekintetet, Lizzyre nevet, hozzáhajol és suttogja: — Hát nem fenséges? Így felolvadni a közösségben. Hát nem kell-e itt minden kicsinyes, önös gondolatnak eltűnni? És lehet-e itt nem hinni?

Lizzy nem tudja, hogy mit akar ezzel mondani, de mit számít az? Látja, hogy vidám és felszabadult, órá is ragad valami a fiu örömeiből és az általános izgatottságból; úgy érzi magát, mint egyszer sok év előtt, amikor egy gavallér először vitte magával a színházba; izgatott és áhítatos várakozás tölti el.

Hitler beszél. A hallgatók a nyakukat nyujtogatják, mintha magához vonzaná őket. — Nem én beszélek itt, — kiáltja, — te beszélsz néptárs! Te, meg te, meg te! Közben ide és oda mutat a tömegbe. És valóban, a kisember, aki a szónok tekintetét és ujját magán érzi, azt hallja, amit maga is hangosan ki szeretne mondani, de nincs hozzá mersze vagy csak akkor mondja ki, ha sör van előtte, ha a barátaival sugdolózik, ha álmodik. Itt azonban, az óriási teremben a „Führer“ által az ezrek előtt kisúvöltve, egészen másként hangzik, mint a törzsasztalnál vagy egy monológban: jelentősen, sőt felemelően. A nyelve is teljesen megváltozottnak tűnik a kisembernek. Az ő nyelve és már mégsem az, annyira előkelővé és pompázatosává vált. Dagályos hasonlatok és képek tornyosulnak egymásra, bonyolult mondatkigyók tekergőznek, titokzatos idegenszavak villogódnak benne. Mindez mindig egy fokkal a felfogó képessége felett — ugyanazzal a hideg pompával, mint ami a sörcsarnokok berendezésénél, a középosztálybeli korhelylokálok ételeinek krém- és aszpikdiszitményeinél, a cégtáblák megválasztásánál divik, melyeken „Kerékpár-üzlet“ felírás helyett legalább is „Eszakkerületi kerékpárközpont“ áll.

— ...a tőke hordozói, éppen úgy, mint az ugynevezett kultúra tolmácsolói kilencven százalékig a zsidó bomlasztás szolgáinak bizonyultak. És, mondhatnám bronzszorosán láncolja le a zsidóbilincs a német nép gazdaságát és kulturáját!

Kimerithetetlenül bugyborékol és zúg a beszéd. Az ember az emelvényen már rákvörös. Már nemcsak egy hajfűrt, hanem a kuszált, izzadt hajszálak egész tömkelege csüng az arcába. Gallérja és nyakkendője már

egészen gyűrődött. De a beszéd ömlik megszakítás nélkül tovább, a hang nyomát sem mutatja enyvedtségnek, ellenkezőleg, új erőt merít minden egyes tetszésnyilvánításból, megduzzad, megállás nélkül zúdul a hallgatókra.

Ujra meg újra beléjük kalapálják: „Kell az erőszak! Le a visszataszítóan humánus erkölccsel! Erőszak! Erőszak! Erőszak! Nincs élet győzelem nélkül, nincs győzelem harc nélkül, nincsen harc barbár kiméletlenség nélkül!“ És az erőszak alkalmazására való minden újabb felhívásnál egyre erősebb a tetszés; az elkeseredettek, a talajtvesztettek és veszélybenlévők tömege egyre erősebbnek érzi magát; előre élvezi a kineváltásokon veendő bosszú gyönyörét; megrészesül bestialitásának szabadjára engedett vágyaiban.

A szónok egyszerre csak átváltozik. Nem ő beszél többé, belőle beszél valami, ő már csak szócsó, másik énjének nyelve; dadog, kiabál, hörgög, zokog, mondatcafatokat nyög ki, egyes szavakat, bizonytalan hangokat. Tizedeket, százakat, ezreket ragad magával a tömegből, akik egyazon elragadtatásba szédülnek. Itt-ott felugrál valamelyik és valami értetlenséget rikácsol; egy nő a ruháját tépi, egy másik vonaglik, mint a fogamzás pillanatában; férfiak, fiúk, asszonyok, leányok úgy viselkednek, mint az ördögösök...

És egyszerre csak elnémul a szónok; mereven áll, egy pillanatig, két pillanatig, három pillanatig; aztán vadul felordít: A sorsunk: Németország!

Ordítása elmerül a tömeg tombolásában, amely most már egyetlen testet képez, egyetlen vonagló, görccsrázta testet, amely felüvölt ahhoz az egyhez, a vezetőhöz, a félrevezetőhöz, a megváltóhoz.

MAGYAR SZERZŐK CSEHÜL ÉS SZLOVÁKUL

Az utóbbi időben a cseh és szlovák kulturális életben meglepő érdeklődés kezd megnyilvánulni a magyar kulturértékek és szellemi javak iránt. A könyvpiacra, a folyóiratokban, sőt a színpadokon is egyre több jelét láthatjuk a kulturérdeklődés oly régóta várt jelentkezésének. Ha még hiányzik is e megmozdulásból a szervezethez és programszerűséghez, az önként megnyilvánuló rokonszenv és megismerési vágy — még ha nem is osztályvonatkozásokban mutatkozik — egyelőre ilyen formában is megbecsülési való tünetnek számít. Örömmel és őszinte bizakodással jegyezzük fel ezt a kellemes és ígéretes fordulatot, amely egy új korszak távlatait nyithatja meg az egészséges és szükséges kulturérintkezés jegyében.

Amikor mintegy 6 évvel ezelőtt a haladó szellemű cseh könyvbarátok kiadványllata, a prágai *Družstevní Práce* megjelentette *Alžběta Gollnerová* fordításában Szabó Dezső *Segítségét*, senki sem gondolta volna, hogy e rossz kezdést ilyen rövid idő alatt helyre lehet hozni. Nem csoda, hiszen Szabó Dezső a magyarországi állapotoknak ebben a hatalmas erejű, szertelen indulatú pamfletjében tulajdonképpen a saját egyéni bajait, tragédiáját rögzítette le s a magyar állapotokat, viszonyokat teljesen egyéni szemüvegen keresztül, majdnem defetista-magatartással tárta az olvasók elé. Nem hiába és nem egészen ok nélkül jegyezték meg tehát a magyar kritikusok e regény megjelenése kapcsán, hogy nem ezzel a könyvvel kellett volna megkezdeni a cseh közönség előtt az új magyar irodalom bemutatását. A cseh olvasóközönség u. i. még annyira sem ismeri a magyar állapotokat, társadalmi viszonyokat és általában a magyarság sorshelyzetét, mint a szlovák, s ezért nagyon féltő volt, hogy Szabó Dezső könyve alapján helytelen fogalmat alkot magának a magyarság helyzetéről, társadalmi és kulturális életéről s általában a magyar irodalomról.